

A szegedi erdők nagyatyja

250 éves született Vedres István

Szeged város nagy mérnök alkotója és gondolkodója 250 éve, 1765. szeptember 22-én született. Édesapja a horvátországi Glogócz nevű községből érkezett az Alföldre. Iskoláit Szegeden végezte. Az alapfokú iskolái után a szegedi piarista atyáknál, tanároknál tanult és nevelkedett tizenhét éves koráig. Akkor Pestre került, ahol az Institutum Geometricum iskolában mérnöki oklevelet szerzett 1786-ban.

Ezután országjárásra, tapasztalatszerzésre indult. A két év alatt gróf Apponyi Albert hölgyészi uradalmában dolgozott és csodálattal szemlélte az ottani vidék árvízmentesítési és erdőgazdálkodási munkáit. Az ott tapasztalt munkák kedvezően befolyásolták a későbbi szakmai életét, tevékenységét. Ugyancsak jól ismerte a kismartoni Esterházy-uradalmat, melynek később erdészeti térképét is közzétette egyik írásában. A kétéves gyakorlati idő alatt járt Magyaróvárott, Keszthelyen, Selmecen, Szentgyörgyön és más városokban is. Elkerült külföldre, Brünnben és Bécsben is folytatott mérnöki tanulmányokat.

Hazajövelekor megpályázta és elnyerte Szeged város mérnöki állását, mérnökként, majd főmérnöként dolgozott nyugdíjazásáig 1821. május 3-ig. Tevékenysége, munkája szorosan összefüggött a város és tágabb környezetének, megyéjének fejlesztési szükségességével. A város napi nehéz mérnöki gondjai mellett jutott ideje arra is, hogy országos kitekintésű mérnöki dolgokkal, javaslatokkal is foglalkozzon, ezek azonban csak részben valósulhattak meg, elsősorban pénzühiány miatt.

A technikai, mérnöki gondolatai, javaslatai mellett többek között érdekelt az irodalom, a történelem, a színjátás, a közgazdaságtan, a filozófia, a technika. Típusa volt a kiválóan képzett, és sok irányban nyitott, érdeklődő, nagyszerű, polihisztor polgárnak. Az országos jelentőségű terveivel, írásaival nem foglalkozom, azok elsősorban az Alföld vízjárásával, vízrendezésével, csatornázásával kapcsolatosak. Az országos jelentőségű írásaival párhuzamosan azonban behatóan foglalkozott a helyi jelentőségű tennivalókkal is.

Tevékenységét elsősorban erdészeti szempontból veszem górcső alá a teljesség igénye nélkül, megpróbálva kiemelni és hangsúlyozni az alkotói és előremutató szakmai, erdészeti tevékenységét.

A szegedi jelentőségű tervei közül egyik kiemelkedő, iránymutató tevékenysége az erdőtelepítés volt. Jelentős, 143 oldalas összefoglaló és egyben előremutató könyvet adott ki 1825-ben az erdőtelepítések rendkívüli szükségességéről a *Sivány Homokság használatása* címmel. A munkát igen alapos, tiszta táblázatos melléklettel látta el. Ebben meglepő szakmai hozzáértéssel és részletes gazdasági, pénzügyi elemzéssel alátámasztva vezette le az erdőtelepítések 30 évre kidolgozott hasznát, előnyét a szélfúttá homokok sokszor eredménytelen, sikertelen mezőgazdasági termelésével szemben. „Az igazi eredmények csak 50 év múlva jelentkeznek”, írta munkájában.

Kinevezése után röviddel észlelte a nagyfokú veszélyt, amit a homokverés jelentett a szegedi határban. A Városi Tanácshoz intézett beadványaiban megfogalmazta, hogy a ho-

mokverés a lakosságra, a legelő jóságokra, valamint a mindenkori mesterséges és természetes növényzetre egyaránt nagyon veszélyes. 1789-ben a homokverés Kisteleken és másutt is már ablakmagasságig hordta be a szélső házakat. Nem volt véletlen, hogy ebben az időben II. József uralkodó két leiratában sürgette a homokszivatagok beültetését. 1805-ben a Helytartótanács is adott ki ilyen értelmű rendeleteket. Az 1807. évi 20. T.c. határozott „a futóhomok által okozatni szokott károk” elhárításáról. Egy év múlva hasonló értelemben megint a Helytartótanács rendelkezett.

Vedresnek az erdőtelepítésben, fásításban neves támogatói voltak, többek között *Dugonics András* professor és a tanácsbeli testvére *Dugonics Ádám*, valamint *Volffordt József* is. *Dugonics* és *Vedres* a Szillér partján 6 000 fát ültettek el, melyből az „Etelka” erdeje valósult meg. Ma ez már csak Etelka-sori emlék!

1795-ben intézte első beadványát a Városi Tanácshoz az erdőtelepítések ügyében. Ebben a rendszeres erdőgazdálkodás megkezdését sürgette és egyben annak anyagi előnyeit fejtegette. Azt írta, hogy Szeged városának a 70 000 holdjából elegendő volna 7 000 holdon erdőtelepítést végezni ahhoz, hogy a település faanyagellátását nagyjából fedezhessék. 50 éves vágásfordulóval számítva évenként 140 holdon lehetne véghasználatot végezni, mely a városnak évenként 21 000 forint jövedelmet adna.

Tíz pontba sűrítve foglalta össze, hogy mi lenne a haszna, ha a „Siványság” egy részén erdőt telepítenének. Röviden ezeket mondta:

- 1.) *A Siványság nem hoz hasznot, de még a szomszédos földet is elrontja!*
- 2.) *A Siványság a ráültetett erdők hasznát megadja!*

3.) A Síványságra ültetett erdő értékesebb, mint a szántó!
4.) A Síványság veszélyének kitett személy birtokait is jóváteszi és bátorságba helyeztet, azaz kinek, kinek a birtokait is megvédi!

5.) A Síványság beültetése a mezők gazdagságát gyarapítja, jó hatással van a szomszédos mezőkre, legelőkre!

6.) A Síványság az ültetés után a polgároknak olyan jövedelmet biztosít, mely az a mindenkori adót meghaladja!

7.) A Síványság beültetése még mellékhaszonvétel lehetőségét is biztosítja!

8.) A Síványság beültetése még természeti károk bekövetkezése esetén is segítséggel biztat!

9.) A Síványság beültetése a tulajdonosa számára kereskedési, esetleg mesterségbeli lehetőséget is biztosíthat!

10.) A Síványság beültetése állandó, örök jövedelem forrása lehet a város lakosainak, polgárainak!

Azzal zárta javaslatát, hogy Magyarországon, de főként az Alföldön a Sívány homokosságok beültetése idővel az aranybányákhoz hasonló jövedelmet biztosítanak!

Ezt a javaslatot a Városi Tanács csak 1799 márciusának végén tárgyalta és ekkor felállított egy küldöttséget, amely Vedres javaslata alapján kidolgozta az erdőinspektorság szervezeti és működési szabályzatát. Kinevezték erdőinspektornak *Pillich Józsefet*, aki addigra már a csengelei és kisteleki erdőtelepítések végrehajtásával nevet szerzett magának. A szegedi erdőinspektor a kerületi főinspektor alá tartozott.

A megyei első erdőgazdálkodó szervezet az „erdei tisztartóság” volt. Ennek élén a főigazgató állt, őt egy földmérő, egy erdész, egy pénzbeszedő, egy jegyző, egy vadász, és néhány csósz követte. Az egyes beosztások feladatát, tennivalóit részletesen ismertette. Napjainkban ez a szervezet az ún. Erdészeti Igazgatóságnak felel meg.

Az 1800-as években nagy lendülettel megindult városi erdőtelepítések eredményességének megvizsgálására a település bizottságot küldött ki, ennek *Müller Sebestyén* polgármester, *Rósa József* szószóló és Vedres István földmérész voltak a tagjai. A bizottság tíz pontba foglalt jelentésben értékelte a tapasztaltakat és darabszámra felsorolta a talált fafajokat! A csengelei pusztán ültetett fafajokból kimagaslóan sok volt a rezgő nyárfa (286 899 darab) és a fűzfa (83 368 darab) a mindösszesen talált 372 294 fából. Ezen kívül még eper-, akác-, vadkörte- és vadalma-, tölgy-, nyír- és szilfákat találtak az ellenőrzés során. (Kritikus szakmai szemmel nézve ez a mennyisége az utóbb felsorolt fafajoknak rendkívül kevés! Ezt a tényt egyébként ő is észrevételezte!) Kiemelte a jelentés a nyárak és fűzek erőteljes növekedését, valamint azt, hogy a homokon a csemeték megmaradtak és csak akkor pusztultak ki, ha a szél kifűtta azokat.

Amint később látni fogjuk, a javasolt erdőtelepítés Csongrád megye erdőgazdálkodásának első ütemében folyamato-

san megvalósult. Megyénk erdőgazdálkodásának első ütemét ugyanis Vedres István hivatalba lépésének évétől 1860-ig számíthatjuk. Ezután az erdőtelepítések lendülete alábbhagyott és a megvalósult erdőösítéseket is elhanyagolták.

Az elhanyagolt erdészeti állapotot a város később felismerte, illetőleg tudomásul vette az első korszerű magyar erdőtörvény előírását (1879. évi XXXI.T.c.), miszerint erdőmérnököt kell alkalmaznia annak az erdőtulajdonosnak, aki egy bizonyos nagyságrendű erdőterülettel rendelkezik. Szeged ekkor már rendelkezett a megfelelő nagyságrenddel és így 1886. január 1-jével kinevezték *Kiss Ferenc* erdőmérnököt Szeged város erdőgondnokává. Ma őt tartjuk a szegedi erdők atyjának. Az ő nevét viseli a Szegedi Erdészeti Szakközépiskola. Anélkül, hogy részletesen méltatnánk a munkásságát, érdekességként említem, hogy amikor átvette a szegedi erdők irányítási feladatait az erdőleltár 5 500 hektár erdőt mutatott ki. Szegedi erdőmesteri (erdőgondnoki) élete során ehhez mintegy kb. 540 kh. véderdőt telepített. Szakmai rátermettségét és kiválóságát nem is annyira ez az erdőtelepítési nagyságrend határozta meg, hanem azoknak az átvett erdőtelepítésekben található ürességeknek a feketefenyővel (*Pinus nigra*) való beültetése, kijavítása, amelyek a helytelen fafaj megválasztása miatt keletkeztek a korábbi, főként akáccal, nyárrakkal beültetett területeken.

Kiss Ferenc tevékenysége után, egyrészt az Alföld-fásítási program keretén belül, másrészt a II. világháború, majd az erdők állami tulajdonba vétele utáni időkben ismételtelen lendületes volt az erdőtelepítési tevékenység a megyénkben is. A megye jelenlegi erdőterülete 31 565 hektár, ami 7,4%-os erdőösültséget jelent. Ennek az erdőterületnek kb. kétharmada a Duna-Tisza-közén homokon, míg egyharmada a Tisza és Maros folyók árterében, valamint a tiszántúli kötött területeken található.

Miközben e rövid írás keretében igyekeztem feltárni Vedres István életének jelen korunkra is kiható, példát mutató erdészeti vonatkozásait, óhatatlanul felmerült bennem az a gondolat, hogy miután nem erdész szakemberként igyekezett a város erdőtelepítéseit rendkívül sikeresen előmozdítani, a hálás erdész utókor méltán nevezhetné őt *a szegedi erdők nagyatyjának*. Még érdekes családi vonatkozását is megemlíthetem ennek a kérdésnek, ugyanis Vedress István dédunokája lett

Kiss Ferenc felesége.

Szerteágazó mérnöki tevékenységét Szeged városa korábban is elismerte és sok alkalommal megfelelő módon méltatta. Szegeden a nevét viseli egy építőipari szakközépiskola, a város mérnök egyesülete pedig a szobrárt is elhelyezte a Dóm-téri panteonban a múlt század harmincas éveiben.

Dr. Polner Antal
ny. erdőmérnök

